

קטע מתוך 'הפרזיט'

כידוע, בעולמנו המודרני והמסודר לא דרושה סיבה קיצונית באופן מיוחד כדי למוטט אדם מהבחינה הכלכלית ולהביאו לידי קריסה. על פי רוב יספיק קצת מזל רע, מהמורה מזדמנת שדי בה כדי להפיל אדם מהאוכף. מובן שאפשר לקבל בברכה קריסה כלכלית כזאת, לגלות את היתרונות שגלומים בה, אלא שרוב בני האדם לא ניתנו בדי שאר רוח כדי לראות כך את הדברים. כשאירוע דורסני שכזה עובר על משפחה צעירה, ואולי אף חינונית למדי, ככל שיתכן חן כלשהו במסגרת של משפחה צעירה – קשה להכחיש את חומרתו. אבל גם אדם שקורס בגפו זהו מצב בהחלט לא נעים.

מצב לא נעים בדיוק כזה הזדמן בדרכו של מטי ח' בשנתו הארבעים ואחת.

כאשר מתוודעים לעיסוקו-לשעבר של מטי, כשיודעים למה הקדיש את זמנו ושכלו חמישה ימים בשבוע מתשע עד שש בערב, אפשר אמנם להמשיך לרחם עליו, אבל קשה יהיה להצטער על שפוטר והושבת מעיסוקו. רבים הם העיסוקים המיותרים בעולם, כאלה שהעוסקים בהם מקבלים שכר, לעתים אף שכר נאה, ובכל זאת אין בהם שום נחיצות או תועלת לאיש ולעתים קרובות – רק נזק. כזהו הפרסום – תעשייה טרחנית, זמזמנית ורעילה שמראש לא נועדה לתרום דבר לאיש; כל תפקידה להטריד ולמסך, לטרטר ולבלבל. הרי בימים גדושי מודעות אלה כמעט ואין עוד צורך להסביר למה מקצוע זה הוא המיותר מכולם. זו היתה פרנסתו של מטי – שכיר במשרד פרסום. תקציבאי. ואפשר לטעון, ממש באופן שרירותי, כי עיסוק זה – הפרסום – זיהם בקרינתו הממארת את כל שאר תחומי חייו של מטי, שאכן היו באופן כללי חיים אורבניים עדכניים, כולל ריצה בפארק הירקון בתשע בערב וטעימת סוגי בירה חדשים.

האמת העגומה היא שיש סיבה נוספת שלא להעתיר יתר רחמים על קורס-כלכלית מסוים זה. כלומר, מתבקש בהחלט ואף טבעי היה לרחם על מאבד-העבודה אם היינו יודעים שבא משכונה של קשיי יום, ממשפחה דלת כספים ומרובת לחצים, וכו', שבעשר אצבעותיו בלבד, בנחישות חסרת פשרות, טיפס ונחלץ משם והגיע למשרד פרסום תל אביבי, גם אם קטן למדי. אבל מה לעשות ומטי היה כל כולו צפון-תל אביבי מלידה. בחור שבימינו יכונה פריווילגי. ואיך לא: נולד בשכונת צהלה הנינוחה, מעולם לא נאלץ להסתפק בפרוסה עם מרגרינה לארוחת ערב ולא לחלוק מיטה עם מי מאחיו, לא מיטה ולא שמיכה, לא חדר ולא משחקים. קצת לא נעים להודות בכך, אבל נטולת כל קיפוח היתה ילדותו של מטי; הוא אינו ראוי לאהדה השמורה לקשיי היום.

הדרך אל הפיטורים החלה כשפנה אליו יום אחד הבוס, מנהל המשרד ובעליו, וכך אמר, "תגיד לי בבקשה מטי, איך היו התוצאות שלך בריצת שישים מטר בבית ספר? אני שואל כי אנחנו עומדים לרוץ. בשבוע הבא". הם אכן עמדו לרוץ. הסתבר שכל עובדי המשרד התבקשו, וליתר דיוק נדרשו, להשתתף במסע של פירסום גרילה עבור לקוח חדש. יש להתקדם עם הזמן, הוסבר למטי. להתקדם לפירסום גרילה. היוזם הוא הלקוח החדש. יש לו "קו אופנה מאוד מסוים", בהשראת גולשי הגלים של פלורידה, שדורש גישה פרסומית רעננה. חיוני שעובדי המשרד יתנסו במו-גופם ברעננות הזאת; זה ישכנע את הלקוח שהמשרד הזה מסור ומתאים לקו שלו. לכן הם ייצאו לרחובות בסביבות חצות, לבושים בבגדי הלקוח, מי שמסוגל יחליק על גלגליות, האחרים ירוצו, ותוך כך יפזרו כולם מדבקות על עמודים, על לוחות מודעות, על שולחנות בתי קפה, על רמזורים, על גדרות. יחליקו בין בליינים צעירים. "יתחברו לשטח". "יפעלו מהר". ברוח הימים האלה, אל קרסוליהם של הרצים ייקשרו בחוט טילים מנופחי הליום שירדפו אחריהם באשר יילכו – מחווה מבודחת לאקטואליה של ה"איום האיראני".

מטי סירב. לא בגלגליות ולא בריצה. בגיל ארבעים הוא לא יתרוצץ ברחובות בשתיים-עשרה בלילה וידביק מדבקות. הוא סירב בנחרצות שלא

היתה מוכרת עד כה במשרד. הבוס סירב להבין את סיבת הסירוב, וגם אם הבין לא קיבל אותה.

למשך שבוע היו לו פיטוריו מקור של שכרון-חופש פראי, אם כי פנימי. תחושה מחתריתית זו עשויה להיות מוכרת לכמה מאלה שזכו להיות מפוטרים מעבודתם. אמנם כשבשיחות עם מכרים סיפר על מצבו, התפוגג השיכרון הזה והיה לצלילות מכבידה ויגעה, אבל כשהיה לבד בביתו, אז הסתחרר ראשו. הוא פרח. הפריחה העלתה הכרה ברורה זו: הוא רצה שיפטרו אותו. הוא גרם לפיטוריו. כך החליט לראות את הדבר.

בבוקרו של היום השמיני, כשהתעורר ליום נוסף כמובטל, השתחררה מועקה, שהלכה וגברה. עד בוא הערב היתה אחיזתה בו שלמה; אז כבר ברור היה לו שהקרקע נשמטה תחת רגליו. תחושת הנוכחות שלו בעולם הפכה חדה וקודרת, פינתית, אפשר לומר.

כחודש וחצי אחרי שהפך מובטל, עת הודיע לו בעל הבית טלפונית כי צ'ק שכר הדירה האחרון לא כובד, החליט מטי לפעול. הפעולה הראשונה והיחידה שעלתה על דעתו היתה פנייה אל אמו. היש טבעי מזה? וכך נולדה כמתוך חטא התמונה הבאה, שמעט מדי אנשים יראו בה תעוזה ואילו הרוב – בושה. גבר בן ארבעים ואחת בגובה מטר שמונים וחמש, שיערו קלוש ואדום, עומד מלוא קומתו מול אמו ומאיים שיילך לעבוד כמתדלק. אולי כשומר; או שישטוף כלים במסעדה כאחרון הסודנים, איום שלדעתו אמור היה להיות יעיל, גם אם לו עצמו לא היה ברור איזו תועלת אמור האיום הזה להשיג.

אמו של מטי היתה בלי ספק ממיטב בנות ארצנו הוותיקות. מוצא פולני-ייקי, ארבעים וחמש שנות עבודה רצופה כפקידה במשרד החינוך, אלמנה עם ותק של כעשור, זה ארבע שנים שרויה בפנסיה גדושה בחסכנות דקדקנית בקניית ירקות ובפזרנות על טיולים בעולם ושאר פעילויות של פנסיונריות אלמנות מהדור הישן ומהצד הנכון של הפרוסה. חוט שידרה מוצק היה לגברת, שביד חזקה ניהלה בזמנה את חלקת הבירוקרטיה שלה במשרד הממשלתי רב התככים ולא נבהלה גם מראשי אגפים; האיזמים של

מטי לא הזיזו לה את קצה הביצה. בענייני משפחה, הצד הייקי, החינוכי-דידקטי, גבר על הפולני. בקיצור, היא הודיעה שתכסה את שכר הדירה האחרון שהוחזר. באשר להמשך דרכו, הורתה לו כי יעזוב את הדירה וייקח את עצמו בידיים. מטי יצא מביתה עם צ'ק בגובה חודש שכר דירה ועוד אלף לסגירת חשבונות. לטובתו שלו, פסקה הגברת, לא יקבל יותר.

לאחר מכן ישב בדירתו ונמלך בדעתו. אלא שדעתו לא היתה ראויה להימלך בה. עובדה: למחרת בבוקר, מיד אחרי שהפקיד את הצ'ק, התייצב שוב אצל אמו ובפיו רעיון חדש, גרוע מקודמו. הוא ינקה את ביתה. ימלא את תפקידה של העוזרת. צריך רק להודיע לה שהיא מפוטרת. זה הכל. הוא מוכן להתחיל כבר מחר. הפעם הצליח הבן הזה להפתיע את אמו. אבל רק להרף עין. כשעמד מולה וטען, כמי שההיגיון לצדו, כי אותם ארבעים שקלים לשעה שהיא משלמת לעוזרת נחוצים לו לפחות כמו לכל אחד אחר, השיבה לו בצינה שהוא לא כל אחד אחר.

- אתה הבן שלי ולכן אינני מתכוונת לקחת דווקא אותך לנקות לי את הבית. אבל למה?! התעקש מטי. הרי את ואבא אמרתם שכל עבודה מכבדת את בעליה.

- כן, אבל לא צריך לקחת את זה כפשוטו.

מטי דרש שתיקח אותו למבחן ניקוי.

- מה יש לך להפסיד? אם לא ייראה לך נקי, נשכח מזה.

מובן שחומת הסייגים של אמו לא נסדקה אף לא נשרטה.

מטי, שידע כי אין לוותר בקלות על רעיון רע, ניסה לעוקפה. כשחזר לדירתו התקשר אל שתי חברותיה הקרובות של אמו ובפיו אותה הצעה: פטרו את העוזרת, אני אנקה. מיותר לציין שמבוכה אחזה בשתי הגברות, כל אחת בתורה. אם היה זה סטודנט עני מעיירת פיתוח שמממן את לימודיו בניקיון, או לכל הפחות פליט אפריקאי ביש מזל, סביר שהיתה מבוכתן נסבלת ואפילו נעימה. אבל מבוכתן מפנייתו של מטי היתה בלתי נסבלת וכלל לא נעימה. שלא כמו הבחור הנחוש מעיירת הפיתוח, או עלוב הנפש מסודן, את מטי הן הכירו מאז שנולד – נולד בשכונה נוחה דיה, להורים שמצבם נוח דיו. בשום אופן לא ייתנו לבנה של יודית לפשפש בתחתית האסלה שלהן ולאסוף את שיער הערווה שנלכד ברשת הניקוז של האמבטיה.

מכיוון שהפנייה נעשתה בטלפון, קל היה להן לסרב, בהסבר שהעוזרת הנוכחית בהחלט משביעת רצון ולא נעים לפטר אותה סתם כך. בכך זה נגמר.

בשלב הבא, שסימן את שיא השפל, הודיע מטי לאמו שבדעתו לפתוח עסק, שכן הסיכוי למצוא עבודה בגילו קטן. בהתאם לזאת, בא לשאול מה דעתה על סיוע ב"מימון ראשוני צנוע". הוא חושב על בית קפה קטן במרכז העיר, "או משהו כזה". הרעיון שמטי יפתח עסק שיעשע אותה. עובדה: צחקוק נדיר נפלט מפיה, צחקוק עצבני שנובע ממפגש עם המגוחך. כן, הרעיון מגוחך. זה לגמרי ברור לה. פתח לצרות ודאיות. האיום הזה היה יעיל מקודמו: היא הזדעפה.

- אתה בכלל יודע מה זה להחזיק עסק? אתה יודע כמה כסף זה לפתוח בית קפה? ! אין לך מושג מה זה להחזיק עסק. שום מושג. אתה תלך לאיבוד תוך חודש. רוב העסקים האלה מחזיקים שנה; במקרה שלך – חודש! אם קבעה כך רק בגלל שאיש לפניו במשפחה הזאת אף פעם לא פתח עסק, או בגלל שמתוך פיקחון קשיח הכירה בבנה כלא-יוצלת – זאת לא נדע, וממילא אין זה משנה את מהלכם של הדברים. כרבע שעה לאחר שבא, שולח מעל פניה כששניהם מעניקים איש לרעהו אותו חיוך חמצמן בדיוק. במשך יומיים-שלושה המשיך מטי בנסיונו לענות את אמו עם רעיון פתיחת העסק. השיחה האחרונה בנושא נערכה בטלפון, בה הודיעה לו כי יקבל ממנה קצבה של אלפיים לחודש, עד שיסתדר בעבודה חדשה, וכמובן בתנאי שלא יפתח שום עסק ואף יימנע מהשמעת הרעיון. בעיניו היה המהלך משתלם.

היישוב נאות-רוח נמצא בדיוק איפה שהוא אמור להימצא, כחמישה-עשר קילומטרים מזרחית לעכו, שעה ושלושת רבעי נסיעה מתל אביב, ומונה פחות משלוש מאות תושבים, מחציתם ילדים ותינוקות. ביישוב הזה, שהוגדר קהילתי, כששכנים נפגשים בשישי אחר הצהריים ויש חילופי 'שבת שלום', הדבר נעשה בכוונה גדולה; אין זו סתם מחווה רטורית ריקה.

שקידה היתה ביישוב על כך שדבר בו לא יהיה מחווה ריקה, שתהיה כוונה בדברים. תושביו לא היו חקלאים ולא עסקו בחקלאות אלא כתחביב, גם אם חלקם הקדישו לה, לעשייה החקלאית הפעוטה שלהם, את רוב זמנם. הם עסקו בקהילה, והיו בהשתדלות לנפח את המושג בתוכן, שבתמורה יאשש את היותם קהילה, במובן הערכי ואפילו הרוחני של המלה. כלומר, הם לא עסקו בדבר.

ייתכן שיישוב זה לא היה העדפתו הראשונה של מטי באשר למקום מגורים זמני. סביר שהיה מעדיף להתיישב אצל מי ממכריו שגרו בעיר. אלא שרובם ככולם חיו בדירות קטנות עם נשים וילדים. אין מטר מיותר, אף לא ללינת לילה אחד ויחיד.

מכיוון שבמצוות אמו שוכנע שעליו לעזוב את הדירה עד סוף החודש, מצא מטי שהדבר הנכון יהיה לפנות אל ידיד ותיק שישב עם משפחתו ביישוב האמור. בית מרווח היה להם שם, ובחצר גדולה שהקיפה אותו ניצבה יחידת דיור. מטי נזכר בה – ומיד כמה אליה. שיחה עם הידיד הבהירה כי יחידת הדיור עומדת עדיין ריקה ושוממת.

על "שבועיים-שלושה" דובר בשיחת הטלפון שלהם, שיחה שבה דיווח מטי על מצבו והידיד נקט נימת השתתפות עגמומית. המלה "זמני" חזרה כמה פעמים. ההיכרות בין השניים אמנם החלה לפני כעשרים שנה, אלא שבשנים האחרונות, עם מעברו של הידיד לצפון, נחלש הקשר ונקלש. נשמר קו של שיחות פעם בחודש, פגישות פעמיים-שלוש פעמים בשנה. בנסיבות אלה, "שבועיים-שלושה" נראה ביטוי הולם; לא "יום-יומיים" קמצני ובלתי-מציאותי, ולא חודשיים-שלושה חו"ח. שבועיים-שלושה.